

Прегледни рад

Синиша Р. ДОСТИЋ*

Факултет за пословне студије и право Универзитета
„Унион – Никола Тесла” Београд

Драјана М. ВИДАКОВИЋ**

ТЕРОРИСТИЧКА ПРОПАГАНДА НА ИНТЕРНЕТУ

Апстракт: Размена велике количине података допринела је да информационе (комуникационе) технологије постану саставни део живота савременог света, често обликујући јавно мњење, било да је реч о њиховој употреби или неретко и злоупотреби. У том контексту и савремени тероризам, у сврху промовисања али и регрутовања за своје активности, користи, односно злоупотребљава њихове различите могућности, а нарочито интернет. Коришћењем интернета, ширење терористичке пропаганде је толико олакшано да га је практично преплављива. Овај начин изношења ставова и претњи од стране терориста, вршења притиска на противнике, као и врбовање нових чланова допринео је успону деловања терористичких група које интернет злоупотребљавају у медијске сврхе. Додатни проблем представљаја немогућност његове ефикасне и правремене контроле како би се спречила злоупотреба у циљу терористичке пропаганде али и чињеница да се највећи део пропагандних активности не може благовремено спречити и ограничити с обзиром да се задира у област поштовања људских права, као што су слобода мишљења, вероисповести и други. Док пропаганда, сама по себи није забрањена, употреба пропаганде у циљу подстицања промовисања, финансирања, врбовања, обучавања и извршења тероризма је категорисана као кривично дело. Како би се доказало подстицање на тероризам, према европском законодавству, углавном се мора указати на везу намере и директне узрочности између наводне пропаганде и стварне завере или извршења терористичког дела.

У вези с тим, циљ овог рада је да укаже на опасност терористичке пропаганде на интернету, као и на њене видове испољавања и обележја (симболе), како би се правремено идентификовала и на адекватан начин минимизирала.

Кључне речи: тероризам, интернет, терористичка пропаганда, видови испољавања, обележја

* Ванредни професор, sinisa.dostic@fpp.edu.rs

** Доктор наука, vidakovic.belgrade@gmail.com

УВОД

Интернет је последњих деценија доживео велику експанзију и представља једно од најмоћнијих средстава за размену података. Коришћење интернета омогућава много олакшица, и то: средство је за повезивање у приватној и пословној кореспонденцији, убрзава пословне трансакције, комуникацију, електронску трговину и банкарство, омогућава складиштење података, користи се као средство за стручно оспособљавање и усавршавање запослених итд.

Међутим, поред позитивних страна, интернет има и своје негативне стране с обзиром да нуди много могућности за проузроковање штете другима, а између осталог и злоупотребе у сврху тероризма. Злоупотреба интернета у сврхе тероризма је феномен који се све брже развија и који је Савет безбедности Уједињених Нација препознао још 2010. године. У Резолуцији 1963¹, препознат је проблем коришћења интернета у терористичке сврхе и изражена забринутост због повећане употребе нових информационих и комуникационих технологија (нарочито интернета) у глобализованом друштву од стране терориста за потребе регрутовања и подстицања, као и за финансирање, планирање и припрему њихових активности. Такође, препозната је важност сарадње међу државама чланицама како би терористима било онемогућено коришћење технологије, комуникација и ресурса за пружање подршке за извођење терористичких аката.

Везе тероризма и интернета могу бити различите и потребно је разликовати ситуације у којима је интернет:

- мета, подразумева незаконит напад на мреже, компјутере и податке у циљу застрашивања или присиљавања државних субјеката на уступке терористима,

- средство које терористичке групе и њихови симпатизери користе за различите сврхе као што су радикализам који води у тероризам, врбовање, пропагандно-психолошка делатност, обезбеђивање финансијских средстава за различите фазе терористичког акта,

- мрежа за комуникацију која нема централизовано управљање те се као таква не може у потпуности контролисати.

Међутим, не може се искључити могућност комбиновања и/или истовременог коришћења више метода ради ефикаснијег и ефективнијег остварења циљева (нпр. хакерски напади на системе банака ради прибављања новчаних средстава намењених за финансирање тероризма и др.)

1 Резолуција 1963 (2010) усвојена је на 6459. седници Савета безбедности Уједињених Нација дана 20.12.2010. године URL:[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1963\(2010\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1963(2010))

У овом раду базираћемо се на везу тероризма и интернета као средства и мреже комуникацијеу сврху реторике терористичке пропаганде на интернету.

ИНТЕРНЕТ КАО БЕСПЛАТНИ РЕСУРС У РУКАМА ТЕРОРИСТА

Због доступности, анонимности и разноврсних начина присутности, терористи користе интернет за комуникацију (у смислу разговора, ширења пропаганде, радикализације, финансирања - прикупљања средстава и ресурса, врбовања и обучавања) и прикупљање информација (Јовановић, 2014:399-403). Коришћење интернета у од стране терориста указује на њихову финансијску, тактичку или организацијску способност.

Комуникација на интернету се некада одвијала пре свега путем електронске поште провераване преко интернет налога и отварање на анонимним, бесплатним сервисима за пошту (енг. gmail, yahoo и други)². Данас се предност даје непосредној комуникацији међу тачно одређеним корисницима у реалном времену, што је омогућено коришћењем:

- интерактивних групних разговора (енг. chatroom),
- различитих форума,
- Јутјуба (енг. You tube),
- друштвених мрежа попут Фејсбука и Твитера (енг. Facebook, Twitter),
- бесплатних апликације за комуникацију путем интернета које су условљене регистрацијом броја мобилне телефоније, као што су Вибер, Вотсап, Телеграм (енг. Viber, WhatsApp, Telegram) и друго.

На овај начин терористичке групе комуницирају са члановима и симпатизерима из целог света, али могу и да синхронизују активности пре акције, и/или добију повратне информације одмах (енг. feedback). Комуникација се реализује путем текста или видеа, шифрованим порукама, као и коришћењем програма за претварање текста у дигиталне слике. Откривање оваквих порука скоро да није могуће, нарочито ако се узме у обзир комуникација шифрованим порука, креирање лажних идентитета, комуникација играча видео игрица и коришћење мрачног дела интернета (енг. Dark Web)³.

2 Чланови терористичке организације Ал Каида користили су комуникацију електронском поштом тако што се адреса није користила за слање порука другим особама, или на друге адресе, већ је више корисника међусобно размењивало поруке тако што су исте чувале као скице (енг. drafts). Како су сви учесници имали корисничко име и лозинку исте електронске поште која се проверава преко мреже, они су користили ту адресу и читали поруку која им је остављена, а која је представља оперативна упутства за поступање или извођење конкретне акције те терористичке групе. Након читања, порука се брисала.

3 Интернет се може користити на разне начине, а општепознат начин коришћења је простор познат као светска мрежа (енг. worldwideweb – www) коју је осмислио

Захваљујући наведеном, интернет игра важну улогу као алат радикализације у свим фазама - од предрадикализације до извођења операција. Наиме, захваљујући интернету процес радикализације се може спровести, делом или евентуално у целости, без физичког контакта особа, као и припрема и извршење терористичких аката и све без уобичајене инфраструктуре терористичке групе (Awan, 2010: 389-408). Неки аутори изједначавају појмове саморадикализације и радикализације преко интернета, односно сматрају да је процес радикализације који је лишен физичког контакта и који се у целости спроводи путем интернета, а који може укључивати контакт с осталим учесницима, док год се проводи на даљину, истоветан са појмом саморадикализације.⁴ Објашњавајући регрутовање, радикализацију и обуку, О Рурк сматра да терористички ентитети користе интернет у циљу њиховог представљања као значајније тактичке претње у односу на физичку или рушилачку претњу (O'Rourke, 2007: 30).

Такође, терористичке организације и њихове присталице, поред наведеног, интернет користе за финансирање тероризма, тј. за прикупљање средстава и ресурса, а начин на који то чине може се поделити у четири опште категорије:

- директно тражење средстава,
- електронска трговина,
- злоупотреба алата за плаћање путем интернета и
- кроз оглашавање „хуманитарних” организација, које и без употребе интернета могу бити, са намером или без ње, злоупотрбљене у сврху финансирања тероризма.

На крају, интернет омогућава терористичким организацијама доступност података неопходних за потврђивање властитих ставова. Са друге стране одређена средства за комуникацију попут Гугла (енг. Google Earth, Maps) и друштвених мрежа као Facebook могу бити извори података за терористе јер понекад њихово несвесно и насавесно коришћење од стране припадника снага безбедности може се злоупотребити од стране терориста (Weiman; Winn, 1994).

енглески инжењер и научник Тим Бернерс Ли још 1989. године и можемо је поделити на: површинску мрежу (енг. SurfaceWeb) која је свима нама доступна и у којој се, углавном, налазе странице које редовно посећујемо, а које можемо пронаћи помоћу претраживача као што је Гугл (енг. Google); дубоку мрежу (енг. DeepWeb) која садржи све странице које захтевају регистрацију и/или претплату за приступ и коришћење, те самим тим заузима и највише простора у светској мрежи, а којој није могуће приступити уз помоћ претраживача за површинску мрежу, већ специфичним слободним софтверима, од којих је највише коришћен „Тор” (енг. TorBrowser); мрачну мрежу (енг. DarkWeb) која је мањи део дубоке мреже.

4 The Internet as a Terrorist Tool for Recruitment and Radicalisation of Youth, Homeland Security Institute, 2009.

ВИДОВИ ИСПОЉАВАЊА ТЕРОРИСТИЧКЕ ПРОПАГАНДЕ НА ИНТЕРНЕТУ

Као што је интернет посебан феномен у области информационих (комуникационих) технологија, тако је и пропаганда посебан феномен у области комуникација. Због великог потенцијала да манипулише људима пропаганда је један од основних стубова насиља, сукоба и ратова. Пропаганда је намерни и систематски покушај обликовања перцепције и манипулисања спознајом и понашањем у циљу изазивања реакција које је у интересу пропагатора. Другим речима, пропаганда је системска метода манипулације и врло је успешна (*Garth, O'Donnell, 2014*).

Због моћи манипулације, као и чињенице да је функционисање интернета омогућило тренутно, бесплатно и анонимно ширење информација широм света, пропаганда представља битан механизам који користе терористичке организације. Веома често пропагатори своје активности оправдавају загарантованим људским правима и слободама као што су слобода изражавања, медија, мисли, савести и вероисповести или уверења, једнакост и забрана дискриминације и друга. Такође, воде рачуна да такве активности не повређују права другог лица кроз подстицање, заговарање или вршење насиља, као и да не позивају на расну, верску и националну мржњу и нетрпељивост, имајући у виду да се у тим случајевима, у складу са Уставом, наведена права и слободе могу ограничити.

Док пропаганда, сама по себи, није забрањена, употреба пропаганде у циљу подстицања промовисања, финансирања, врбовања, обучавања и извршења тероризма је категорисано као кривично дело. Како би се доказало подстицање на тероризам, према европском законодавству, углавном се мора указати на везу намере и директне узрочности између наводне пропаганде и стварне завере или извршења терористичког дела.

За терористичку пропаганду је карактеристично да се то најчешће чини коришћењем средстава јавног информисања или комуницирања. Такође, то се може чинити директним и непосредним утицајем на вршење одређених акција, изражавањем ставова који стварају одређено уверење, па чак и „изокретањем“ смисла политичких изјава представника државних органа, указивањем на опасности које прете земљи, некој организацији или групи грађана ако се не предузму одређене мере и др. Битно је да се ради о „јавном“ изношењу идеја, што значи да је, на пример, приватна комуникација поводом одређених питања која се могу тицати ових деја, искључена из опсега ове одредбе (*Јанковић, Драшковић, 2017:438*).

Терористи своје пропагандне активности, посредством интернета, реализују, у највећем броју случајева, у форми мултимедијалних комуникација, које обухватају виртуелне поруке, презентације, часописе, радове,

аудио и видео датотеке, видео игре које су развиле терористичке организације или симпатизери истих и друге.

На овај начин се, поред промоције терористичких активности, креира и велики број практичних водича информација и савета, којима се дају упутства како се придружити терористичким организацијама; како изградити експлозив, ватрено оружје или друга оружја или опасне материјале; и како планирати и извршити терористички напад. Такође, креирају се и дистрибуирају и друге релевантне поруке, попут видео записа бруталних и монструозних убистава и слично, које доприносе бржој и лакшој индоктринацији.

Пропаганда у сврху промовисања, радикализације, врбовања и обучавања унапређена је формирањем медијских продукцијских кућа које су задужене за производњу и дистрибуцију онлајн порука терориста произведених према високим професионалним стандардима најсавременијих продукција. Исте функционишу на врло сличан начин као и велике новинске куће попут Ројтерса, Блумберга или Асошијетед Преса (енг. Reuters, Bloomberg или Associated Press), а материјали које креирају су веома разноврсни од мулти-медијалних садржаја, аудио и видео снимака до публикација попут часописа Инспајер, Румија (енг. Inspire, Rumiyah) и други.

Анализе водећих америчких стручњака, у претходном периоду, указале су да се у највећем проценту случајева терористичке организације директно контактирале медијске сервисе како би преузеле одговорност за поједине терористичке нападе (Суганов, 2004: 3). Утицај пропаганде терориста најбоље се огледа у чињеници да велики део становништва, директно или индиректно, није био у додиру са било којим видом испољавања терористичког насиља, него прве спознаје добија путем медија.

Посебан вид испољавања пропаганде представљају и саопштења и интервјуи лидера терористичких група у којима се они јавно ограђују од конкретног почињеног терористичког акта или дугог акта насиља. Као пример може се навести терористички напад на зграду амбасаде САД у Сарајеву који је починио држављанин Републике Србије 28.10.2011. године. Непосредно након извршења овог напада, два лидера радикалних исламистичких идеологија, један из Републике Србије, а други из Босне и Херцеговине, дали су два одвојена и званична саопштења за јавност у којима су најоштрије осудили извршење напада и потенцирали да се они залажу за мир и противе свакој врсти насиља, како вербалног тако и физичког. Само пар година након овог инцидента наведени лидери напустили су територије Србије и Босне у Херцеговине и прикључили се активностима терористичке организације „Исламска држава“ у Сирији где се и данас налазе. На овај начин су, поред јавне промоције идеологије, грађани подстакнути да преиспитају до тада стечена површна знања на којима су утемељени њихови негативни ставови.

ОБЕЛЕЖЈА ТЕРОРИСТИЧКЕ ПРОПАГАНДЕ НА ИНТЕРНЕТУ

Терористичка пропаганда на интернету представља помућену слику где се терористи сматрају за жртве које морају да користе насиље да би остварили „праведне циљеве“. Демонизовање непријатеља, изигравање жртве и пребацивање кривице на мету терористичког напада теслање мирољубивих порука су само део њихове стратегије.

С тим у вези Габриел Вајман и Конрад Вин у својој студији „Позориште терора“ истичу напоре како би се оправдала употреба силе против непријатеља путем 4 типа пропаганде: први, истицање насиља као неопходности коришћењем мотива „без избора“; други је повезан са законитошћу употребе насиља у циљу демонизације и приказивања противправних радњи непријатеља; трећи је наглашавање слабости, па се радње које се спроводе против терористичких група редовно наглашавају уз речи „крвопролиће“, „убиства“, „геноцид“ и др. и четврти у коме се представљају ненасилна решења (Weimann, Winn, 1994).

„Терористи нису сви истовремено и у пуној мери почели да користе интернет простор. На пример, сада најпознатија терористичка организација, Ал Каида, је релативно касно „открила“ интернет, а почели су га интензивно користити тек након што су протерани из Авганистана. Разлог томе је вероватно тај што у Авганистану тада, за време талибанске страховладе није било ни струје, а камоли интернета. Сеобом Ал Каиде у Ирак све више се користи интернет па се ускоро појављују разни филмови у којима бомбаши самоубице сведоче о својој вери или пропагандни филмови у којима се позива на свети рат против Америке. Врхунац је достигнут када је на интернету објављен видео на коме се види одрубљивање главе Американца НикаБерга (Nick Berg). На почетку је Ал Каида слала материјале арапској тв станици Ал Џазира (Al Jazeera), али су касније почели израђивати сопствене интернет странице. Две странице које су биле синоним за Ал Каиду на интернету су Алнеда (Alneda.com) и Џихад (Jehad.net)“ (Зиројевић-Фатић, 2011:427).

„Редован садржај интернет страница терористичких организација представљају информације које обухватају историју организације и биографије лидера, оснивача, хероја или значајних личности организације, информације о политичким и идеолошким циљевима и вестима. Већина интернет страна даје детаљан преглед историјских догађаја битних за организацију, политичко и друштвено одређење, селективанање значајнијих активности у прошлости и циљеве. Националне организације (сепаратистичке или територијалне) дају опште мале подручја у сукобу.“ (Зиројевић-Фатић, 2011:429).

Центар за борбу против тероризма одељења за друштвене науке Војне академије Сједињених америчких држава је 2006. године објавио документ под називом „Пројекат исламске слике: визуелни мотиви у пропаганди

цихада на интернету“ који је заправо каталог најчешћих мотива који су подељени у пет категорија:

- природа (сунце, месец, вода, биљни свет, слика предела, животињски свет, временске прилике и олује);
- географија, политички симболи и државе (глобус - карте света, заставе, валуте и значини државни симболи, света места, значајни догађаји, заставе и симболи терористичких организација);
- људи (политички лидери, лидери терористичких организација, мученици, жене, деца);
- оружје, ратовање и загробни живот (разне врсте оружја, крв, погинули, рањени, слике раја);
- остало (боје, руке).⁵

„Креатори интернет презентација терористичких организација осим текста, обилато користе и графику и визуелне елементе (слике, филмови...). Све организације имају амблеме на својим почетним странама (*tzv. Home page*). Неки сајтови посетиоцима чак нуде да „скину“ амблеме (*Download*). Иако интернет стране уобичајно скривају насилну природу терористичких организација и наглашавају њихову наводну мирољубиву природу, пацифистички приступ проблему није приказан на амблемима. Симболи приказују оружје или друге елементе који означавају насиље” (Зиројевић-Фатић, 2011:433).

Терористичке организације користе графичке знакове и ознаке као симболе како би ефикасније представиле своју идеологију, сврху и циљеве⁶, односно допринеле стварању јединствене организационе културе. Постоји неколико база података које садрже симболе које се користе у терористичким сликама и пропаганди, од којих су најистакнутија база података о међународним терористичким симболима, напред наведени пројекат Центра за борбу против тероризма Одељења за друштвене науке Војне академије Сједињених америчких држава, као и академско истраживање Константина Жаринова (*Zharinov, 2010*).

СУПРОТСТАВЉАЊЕ ТЕРОРИСТИЧКОЈ ПРОПАГАНДИ НА ИНТЕРНЕТУ

Супротстављање терористичкој пропаганди на интернету је врло комплексан процес који захтева мултидисциплинаран приступ. Безбедносна агенда Европске уније за период од 2015. до 2020. Године препознаје тероризам, организовани криминал и борбу против високо технолошког криминала

5 The Islamic Imagery Project. West Point, NY: Combating Terrorism Center at West Point. 2006.

6 “International Terrorism Symbol Database”. The Trump Enigma. www.thetrumpenigma.com приступљено 10.09.2019.

као три најозбиљније претње по безбедност Европске уније и кључне приоритете којима се треба бавити. Она има за циљ да искористи постојеће инструменте за сарадњу националних полиција и агенција Европске уније, да те инструменте унапреди и обезбеди њихово пуно спровођење кроз систематску координацију свих релевантних актера у борби против тероризма. Европска унија је установила Иницијативу за борбу против тероризма на Западном Балкану (енг. Western Balkan Counter-Terrorism initiative), како би пружила подршку државама овог региона у борби против претњи дихадиста и екстремизма, онемогућила онлајн комуникацију терориста и њихово финансирање, као и унапредила безбедност на државним границама.⁷

Проблеми који се при том јављају углавном потичу од чињенице да терористи на интернету могу без ограничења објављивати нетачне информације, као и великог степена анонимности коју им интернет омогућава да би заобишли законске санкције. Такође, Међународним пактом о грађанским и политичким правима предвиђено је да су ова права ограничена када је у питању заштитана национална безбедности, али се све чешће у овом контексту поставља и питање утицаја на право слободе изражавања.⁸

Када је у питању наша земља, у овој области, Влада Републике Србије је донела Националну стратегију за спречавање и борбу против тероризма за период 2017–2021. године.⁹ Стратегија је у складу са опште прихваћеним међународним стандардима (Повељом УН, Глобалном стратегијом УН у борби против тероризма и Конвенцијом Савета Европе о спречавању тероризма), заснива се на Уставу Републике Србије, а усклађена је са Стратегијом националне безбедности Републике Србије. У Стратегији циљеви су подељени у четири области: превенција од тероризма, заштита од тероризма, кривично гоњење терориста и одговор система на терористички напад. У контексту овог рада потребно је нагласити да Стратегија истиче да доступност савремених комуникационих и информационих технологија увећава ризик од њихове злоупотребе и то не само за врвовање, пропаганду или комуникацију где могу бити средство напада, већ постоји и реална опасност и да оне као ресурс државе буду објекат напада терориста.

Превентивне мере у борби против терористичке пропаганде на интернету су врло битне и подразумевају: правовремено идентификовање и минимизирање узрока њеног настанка; стварање повољних политичких, друштвених, економских и других околности које ће онемогућити њен развој; унапређење програма превенције нарочито код младих, подржаних

7 Стратегија за борбу против високо технолошког криминала за период 2019–2023. године, „Службени гласник РС, број 71 од 25. септембра 2018.

8 Детаљније видети у Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ”, број 7/1971-73.

9 Национална стратегија за спречавање и борбу против тероризма за период 2017–2021. године доступно на www.vlada.gov.rs/startegije приступљено дана 1.12.2019.

и координираних од стране представника власти, цивилног друштва, приватног сектора и породице; перманентно јачање свести у друштву о опасностима којима са собом носи и др.

У оквиру националног кривичног законодавства потребно је нагласити да се у области супротстављања терористичкој пропаганди на интернету убрајају кривична дела:

- члан 391а „Јавно подстицање на извршење терористичких дела” које подразумева јавно изношење или проношење идеја којима се непосредно или посредно подстиче на извршење кривичног дела из члана 391 КЗ-а,

- члан 391б „Врбовање и обучавање за вршење терористичких дела” које подразумева врбовање лица да изврши кривично дело или да се придружи терористичкој организацији ради извршења кривичног дела (став 1) или давање упутства о изради и коришћењу експлозивних направа и оружја и обучавање лица за извршење дела (став 2).¹⁰

За ефикасно супротстављање терористичкој пропаганди на интернету од важности је и перманентно унапређење сарадње између надлежних државних органа, као и адекватна међународна правосудна и међународна полицијска сарадња. Такође, неопходно је вршити и перманентну едукацију свих заинтересованих субјекта, као и размену најбољих пракси на основу до сада процесуираних случајева злоупотребе интернета у циљу терористичке пропаганде.

ЗАКЉУЧАК

Велику доступност, као и низ других могућности интернета препознале су и терористичке организације па их користе на различите начине у сврху промовисања циљева и активности. Оне користе интернет како би пропегирале своје идеје, објавиле упутства за акције и саопштења за јавност те на тај начин изазвале ширење страха и панике што је једна од битнијих карактеристика савременог тероризма.

Терористичке организације путем интернета врше притисак на јавно мњење. На жалост, честе су кратких филмова експлицитне сцене убијања заробљеника одрубљивањем главе. На тај начин се код људи појачава страха и друге негативне реакције. Међутим, на сајтовима које уређују саме организације, истичу се и детаљи који указују на то да су терористички акти од носно употреба насиља оправдани те да су, у ствари, они жртве и да се боре за правду, равноправност, веру, идеологију и др.

Иако није могуће тачно одредити ко су корисници терористичке пропаганде уочава се веза са циљаном популацијом са израженом потребом за

10 Кривични законик РС („Службени гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).

подршком и оправдањем насиља. Поруке које се односе на конкретан терористички акт постају снажније које што акт безумнији, бестијалнији и већи са што више невиних жртава и чине их следећи елементи: скретање пажње на саму терористичку организацију која преузима одговорност, па самим тим и на њене циљеве и програме; уношење страха и несигурности чињеницом да нико нико није заштићен и безбедан; порука грађанима и власти – грађанима да власт није у стању да их заштити, а власти да их стиже освета због борбе против терориста у којој поред терориста страдају њихове жене и деца, али и недужно становништво.

Супротстављање терористичкој пропаганди на интернету на међународном нивоу захтева перманентну сарадњу специјализованих субјеката и организација засновану на међународноправним документима. Када је у питању Република Србија потребно је нагласити да постоји изграђен систем супротстављања тероризму и усклађен са међународним стандардима па и у области терористичке пропаганде на интернету. Осим тога неопходно је и даље прецизирање надлежности, координације и одговорности свих надлежних државних органа, организација, установа и институција. Због убрзаног развоја информационих технологија, као и интернета, неопходна је и перманентна едукација како поступајућих државних али и друштвених субјекта. Овакав приступ допринео би и већој мотивисаности грађана за учешћем у оваквој борби. Тиме би се обезбедила правовремена и адекватна помоћ жртвама терористичког напада у складу са адекватном легислативом што би могло утицати и на смањење извршења, као и на последице терористичког акта.

Осим политичких, верских, идеолошких и других димензија узрока и последица терористичких аката па и оних изазваних терористичком пропагандом на интернету потребно је сагледати и његову економску димензију с обзиром да терористичке организације овакве активности много и не коштају док с друге стране становништво у чијем је непосредном окружењу је извршен терористички акт принуђено је да мења навике, а Владе присиљене да преусмеравају финансијска средства и додатно улажу у безбедност уместо побољшање животног стандарда грађана.

ЛИТЕРАТУРА

- Awan 2007: Akil N. Awan. *Virtual Jihadist Media. Function, Legitimacy and Radicalizing Efficacy.* / *European Journal of Cultural Studies*, 10(3), 389-408., URL: https://www.researchgate.net/publication/249630794_Virtual_jihadist_media, приступљено дана 10.02.2020.
- Aly 2010: Anne Aly. *The Internet as Ideological Battleground* / Edith Cowan University Research Online, URL: <http://ro.ecu.edu.au/act/9>, приступљено дана 10.09.2019.
- Суганов 2004.: Суганов Виктор. *Media-terrorizm: Terrorizm i sredstva massovoj informaciyi*, Nika-Centr, Kijev

- “International Terrorism Symbol Database”. *The Trump Enigma*, досијуйно на www.thetrumpenigma.com, приступљено дана 10.09.2019.
- Garth - O’ Donnell, 2014: Garth, Jowett and O’ Donnell, Victoria. *Propaganda and Persuasion*. Sage Publications London and Sage Publications New Delhi, URL: <https://www.storyboardthat.com/hr/articles/e/propaganda>
- Gus 2010: Gus, Martin. *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives and Issues*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, URL: <https://trove.nla.gov.au/work/17467606?q&versionId=45281924>, приступљено дана 24.01.2020.
- Јовановић 2014: Милован Б. Јовановић. *Инијернеи и ијероризам*, Култура полиса, год. XI, бр. 25, стр. 397-415
- Јанковић - Драшковић 2017: Дијана Јанковић и Мирко Драшковић. *Тероризам као кривично дело – међународни и национални аспекти*, Тематски зборник радова са научно-стручног скупа са међународним учешћем «Полиција и правосудни органи као гаранти слободе и безбедности у правној држави», Том 1, Криминалистичко-полицијска академија, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу и Фондација «Ханс Зајдел», Београд, стр. 429-454
- Кривични законик РС («Службени гласник РС»), бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019)
- Национална стратегија за сиречавање и борбу иројив ијероризма за ијериод 2017–2021. иодине доступно на www.vlada.gov.rs/startegije, приступљено дана 1.12.2019.
- Резолуција 1963 (2010) усвојена на 6459. седници Савета безбедности Уједињених Нација доступно на URL: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1963\(2010\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1963(2010)). приступљено 10.01.2020.
- O’ Rourke 2007: Simon O’ Rourke. *Virtual Radicalisation: Challenges for Police*. 8th Australian Information Warfare and Security Conference, Edith Cowan University, Perth Western Australia, URL: <http://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1041&context=isw>, приступљено 10.09.2019
- Стратегија за борбу иројив високоитехнолошкој криминала за ијериод 2019–2023. иодине, «Службени гласник РС», број 71 од 25. септембра 2018.
- The Islamic Imagery Project* 2006. West Point, NY: Combating Terrorism Center at West Point. URL: <https://ctc.usma.edu/the-islamic-imagery-project>, приступљено 22.02.2020.
- The Internet as a Terrorist Tool for Recruitment and Radicalisation of Youth* 2009: U.S. Department of Homeland Security, Science and Technology Directorate, URL: http://www.anser.org/docs/reports/Internet_Radicalization.pdf, приступљено 13.01.2020.
- Human Rights in Counterterrorism Investigations 2013: *A Practical Manual for Law Enforcement Officers*, OSCE/ODIHR, Warsaw URL: <https://www.osce.org/odihr/108930>, приступљено 9.02.2020.
- Weimann-Winn 1994: Gabriel Weimann and Conrad Winn. *The Theater of Terror - Mass media and International Terrorism*, Longman Publication, New York, URL: <https://www.amazon.com/Theater-Terror-Media-International-Terrorism/dp/0801311012>, приступљено 12.03.2020.
- Закон о ратификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима, „Службени лист СФРЈ“, број 7/1971-73
- Зиројевић-Фатић 2011: Мина Зиројевић-Фатић. *Злоупотреба инијернеи у сврхе ијероризма*, Међународни проблеми, Вол. LXIII, бр. 3/11, Институт за међународну политику и привреду, Београд, стр. 417-448
- Zharinov 2010: Konstantin Zharinov. *Terroristica: Flags and Emblems of Armed Non-Governmental Organizations*. URL: http://www.novapublishers.org/catalog/product_info.php?products_id=34816, приступљено 10.09.2019.

Siniša R. DOSTIĆ

Dragana M. VIDAKOVIĆ

TERORRIST PROPAGANDA ON THE INETRNET

SUMMARY

The exchange of large amount of data contributed to making information technologies an integral part of the modern world, often shaping public opinion, whether through its using, or abusing. In such a sense, modern terrorism uses or abuses various possibilities of information technologies, especially Internet, for the promotion of its own activities, as well as for the recruitment. Internet usage made the eradication of terrorism propaganda such an easy task, so Internet practically became overwhelmed by it. Attitudes and threats expressed by terrorists that put their opponents under serious pressure, as well as recruitment of new members has contributed to an increase in the number of terrorist groups that abuse the Internet for media purposes. Additional problems stem from the impossibility of their effective and timely control in a bid to prevent abuse aimed at terrorist propaganda, but also from the fact that most propaganda activities can neither be prevented nor limited in time, since such preventions and limitations infringe human rights, such as freedom of expression, religion and others. Since propaganda itself is not prohibited, the use of propaganda for promotion, financing, recruitment, training and commission of terrorism purposes is characterized as a criminal offense. In accordance with the European legislation, in order to provide evidence of incitement to terrorism, the connection between intent and direct causality has to be specified between the alleged propaganda, actual conspiracy or commission of terrorist acts.

In this regard, the aim of this paper is to point out to danger of terrorist propaganda on the Internet, as well as to its types of manifestations (symbols) in an attempt to identify it in a timely manner and to curtail it in an adequate way.

Key words: Terrorism, Internet, Terrorist Propaganda, Types of Manifestations, Features